

*Долянoвська І.М.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки
та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: dolianovskaim@krok.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1606-7096>*

*Маляренко Є.І.,
здобувач освіти кафедри
державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки
та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: maliarenkoyi@krok.edu.ua*

СУЧАСНИЙ ОГЛЯД КОНФЛІКТІВ, ЯКІ МОЖУТЬ ВИНИКАТИ В СУСПІЛЬНОМУ ТА ПРАВОВОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ

Ми живемо в унікальну епоху, коли всі сфери суспільного життя зазнають стрімких змін. З виникненням нових суспільних відносин виникають нові протиріччя, зіткнення інтересів, колізії та конфлікти, які потребують вирішення. Розвиток суспільства завжди є складним процесом, що складається з виникнення, розвитку та вирішення багатьох суперечностей, пов'язаних із відносинами між людьми на різних рівнях.

Слово «конфлікт» («conflictus») прийшло в слов'янські мови, зокрема й в українську, від латинського слова, яке означає зіткнення, і увійшло в ужиток у ХІХ столітті. У повсякденному житті слово «конфлікт» застосовується до широкого спектра явищ – від збройних конфліктів і протистояння різних соціальних груп до розбіжностей на роботі або між подружжям [3, с. 5].

Конфлікт можна визначити як соціальне явище, норму і пульс суспільного життя. Розвиток суспільства, людини, її діяльності, взаємодії із соціальним середовищем, міжособистісних взаємин у громаді пов'язаний із суперечностями, загострення яких сприяє появі конфлікту. Причинами зіткнень можуть бути різноманітні життєві проблеми, зокрема матеріальні ресурси, життєві орієнтири, владні повноваження, статусно-рольові відмінності в соціальній структурі, емоційно-психологічні відмінності особистостей тощо.

З практичної точки зору класифікація спорів має велике значення. Це пов'язано з тим, що вона дає змогу зрозуміти специфіку спору і тим самим допомагає оцінити шляхи його вирішення. Ми спираємося на більш очевидну в суспільному правовому житті класифікацію, а саме на класифікацію проявів конфліктів у різних сферах в суспільстві. Таким чином, конфлікти в суспільстві поділяються на чотири основні групи: 1) економічні, 2) політичні, 3) соціальні, 4) духовні, а також низку конфліктів іншої природи – приміром трудові або

сімейні.

Економічний конфлікт можна визначити як протистояння між суб'єктами соціально-економічних відносин з приводу розподілу чи дефіциту економічних ресурсів, для подолання якого необхідно використовувати економічні, соціальні та політичні засоби. Можна визначити, що суб'єктами економічних конфліктів є держави, фінансові підприємства, економічні союзи, організації та ін. Такі конфлікти також розрізняються за формою прояву, включаючи конкуренцію, економічні блокади, ембарго, страйки і т.д. [3, с. 76].

Політичний конфлікт – це зіткнення або протистояння між політичними суб'єктами, спричинене суперечливими політичними інтересами, цінностями, цілями і поглядами, кожен з яких прагне досягти цілей, виключаючи іншого. Це різновид конфліктної взаємодії між двома або більше сторонами (індивідами, політичними групами або державами), які вступили в боротьбу за розподіл влади та ресурсів. Фактично, політичні суперечності переростають у відкриті конфлікти, а політичні конфлікти розвиваються через те, що дії влади задовольняють інтереси одних людей і обмежують інтереси інших індивідів і груп [3, с. 78].

Конфлікт у духовно-культурній сфері - це зіткнення різних культурних світів, особливих та унікальних способів буття, нетерпимість світоглядів і боротьба окремих людей, етнічних груп, націй та соціальних систем за збереження власної культурної ідентичності. Тому такі конфлікти можуть бути розв'язані лише на засадах взаємної поваги до культурних цінностей народів і визнання прав усіх народів на власну культуру, релігію та духовну спадщину [3, с. 84-87].

Трудовий конфлікт – це особливий вид соціального конфлікту, що проявляється через зіткнення двох (чи більше) різноспрямованих сил, інтересів, поглядів щодо соціально-трудових відносин та умов їх забезпечення. Термін «трудовий конфлікт» з'явився в нашому законодавстві у 1989 р., коли був прийнятий Закон СРСР «Про порядок розв'язання колективних трудових суперечок (конфліктів)». До форм можна віднести: одиничні – критичні виступи на зборах, звільнення, а також і масові, після критичної ситуації, масові демонстрації, мітинги, саботаж, бунт, страйки [3, с. 91-92; 6, с. 95-98].

Сімейний конфлікт визначається як суперечлива поведінка подружжя та інших членів сім'ї у сфері сімейних відносин (особистих та майнових), як зіткнення подружніх та родинних амбіцій з метою встановлення власного пріоритету у вирішенні життєво важливих питань сім'ї. Ці конфлікти вважаються найрозповсюдженішими в суспільному житті. Такі конфлікти відзначаються підвищеною емоційністю, швидкістю проходження кожного з етапів, формами протиборства (образи, сімейні скандали, тощо), а також способами їх розв'язання (примирення, взаємні поступки, розлучення та ін.) [3, с. 96; 6, с. 99; 7, с. 48].

Соціальний конфлікт є одним з основних видів конфліктів за участю

елементів соціальної спільноти (індивідів, соціальних груп і держави), що характеризується крайнім загостренням соціальних суперечностей, як явних, так і прихованих. Основними проявами соціального конфлікту є форми громадянського невдоволення, протести проти наявних соціальних умов та акти непокори. Таким чином, соціальний конфлікт – це особлива форма суперечності між громадянами і владою, викликана обмеженням інтересів громадян і порушенням їхніх прав і гарантій у соціальній сфері [7, с. 47-48].

Різновидом конфлікту соціального є юридичний конфлікт. Такі конфлікти спричиняються юридичними ситуаціями, тобто пов'язані або з реалізацією або з порушенням тих чи інших норм права. Тобто, якщо конфлікт матиме бодай один з елементів, що містить юридичну характеристику, то може набувати ознак правового і завершуватися із застосуванням юридичних процедур.

Згідно з міжнародним гуманітарним правом, збройний конфлікт (війна) може бути міжнародним або неміжнародним. Офіційного оголошення війни не завжди передбачено. Міжнародний збройний конфлікт вважається таким, що відбувся, якщо одна держава застосовує силу проти іншої. Цього достатньо для застосування міжнародного гуманітарного права (МГП). Саме ця галузь міжнародного права встановлює правила ведення збройних конфліктів [2].

Ми у нашому дослідженні окремо наголошуємо на специфіці конфлікту – збройного, який є значимим для всіх українців на сьогоднішній день, адже повномасштабне вторгнення РФ в Україну в лютому 2022 року є новим етапом міжнародного збройного конфлікту, який фактично триває з лютого 2014- го, коли було окуповано Автономну Республіку Крим і міста Севастополь, Донецьк та Луганськ.

Ну і звісно, не можна не зазначити, що у зв'язку з повномасштабною війною, ми маємо появу специфічної категорії конфліктів (спорів):

- транскордонні сімейні спори через вимушене розділення родин;
- конфлікти всередині країни, учасниками яких є вимушені переселенці;
- конфлікти у зв'язку із призовом та мобілізацією;
- нарешті, міжособистісні психологічні конфлікти серед військових та цивільного населення на політичному, мовному ґрунті, у зв'язку із втратою майна, близьких родичів тощо [4, с. 95].

Отже, конфлікти – це реалії суспільного правового життя. У суспільстві завжди виникали найрізноманітніші конфлікти: між людьми, соціальними групами, організаціями, державами.

Конфлікти регулюються. Існує безліч методів, способів і прийомів запобігання, регулювання та вирішення конфліктів. Найбільш досконалими і давно відомими з них є юридичні та квазіюридичні методи вирішення спорів. Зрозуміло, що не всі спори мають правовий характер і можуть бути вирішені за допомогою юридичних норм і процедур. І навпаки, спори суто юридичного характеру не обов'язково мають вирішуватися правовими засобами. Дійсно, у наш час дедалі ефективнішими виявляються примирливі процедури, такі

як медіація. Адже, згідно з ст.55 Основного Закону: «Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань»! [1; 6, с. 29].

Вважаємо, що практична діяльність усіх юристів, а також таких фахівців як медіаторів, має бути спрямована на врегулювання та цивілізоване і якісне вирішення конфліктів у всіх сферах, тому що це є важливою умовою покращення демократизації державного і суспільно-правового життя.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 19.10.2024).
2. Війна та збройний конфлікт – одне й те ж? – новини – товариство червоного хреста України. Товариство Червоного Хреста України. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/02/45317/> (дата звернення: 19.10.2024).
3. Герасіна Л., Трєбін М., Воднік В. Конфліктологія: Навч. посіб. Харків: Вид-во «Право» Нац. акад. прав. наук України та Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. 128 с. (дата звернення: 19.10.2024).
4. Доляновська І. М. Ціннісний орієнтир медіації як критерій становлення громадянського суспільства. «Часопис Київського університету права». 2023. № 4. С. 93–97. URL: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2023.17> (дата звернення: 19.10.2024).
5. Завгородня Ю. Політична конфліктологія: Навч.-метод. посіб. Одеса: Вид-во і друк. «Юрид. літ.», 2023. 64 с. (дата звернення: 19.10.2024).
6. Іванов В., Іванова О. Юридична конфліктологія: Навч. посіб. Київ: Міжрегіон. Акад. упр. персоналом, 2004. 224 с. (дата звернення: 19.10.2024).
7. Котлова Л. Психологія конфлікту: курс лекцій: Навч. посіб. Житомир: Вид-во Житом. держ. ун-ту ім. Ів. Франка, 2013. 112 с.

